

Гриб А. М.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри історії держави та права*

«МИРОВИЙ РЯД» – ПРООБРАЗ ІНСТИТУТУ МЕДІАЦІЇ НА ТЕРЕНАХ СТАРОРУСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Становлення інституту примирення в Росії розпочалося з кінця XIV століття, про що свідчать збережені до наших днів правові та літературні пам'ятки.

Новгородська республіка була у свій час надзвичайно розвиненою у соціальному та економічному плані, виступала «артерією», що з'єднувала Русь із Скандинавськими країнами та Візантією. Широка автономія, диспозитивність й мінімальне втручання держави у приватний сектор спонукали розвиток ділової активності. Зворотньою стороною такої активності ставали численні конфлікти та пошук економічно вигідних, а головне мирних механізмів розв'язання конфліктів. Впровадження процедур примирення стала першочерговим завданням тогочасного суспільства, причиною виникнення та застосування «мирового ряду» на території Староруської держави.

«Мировий ряд» існував наряду із третейським судом та іншими тогочасними процедурами розв'язання правових спорів.

«Мировий ряд» – являв собою особливу процедуру розгляду справи, основною метою якої було досягнення примирення учасників конфлікту. Одним із перших задокументованих джерел, що містив згадування про можливість врегулювання спору шляхом примирення стала Новгородська берестяна грамота (1281-1313 років).

Новгородська берестяна грамота використовувала поняття «рядити», «уряджати-ся», що означало укладання мирового запису, складеного у присутності свідків.

Тлумачний словник живої великоруської мови В. Даля містить наступні визначення терміну «ряд»: угода, договір, сумісне обговорення яких-небудь питань, рада. Отже «рядити та уряджати» означає домовлятися про умови, погоджувати, примиряти.

«Мировий ряд» мав на меті досягнення полубовної угоди між конфліктуючими сторонами, здійснювався обов'язково за участі «рядців та послухів» – примирителів, посередників, єдиною вимогою до яких було віднесення до числа «добрих людей» (до них відносили відомих та поважних людей: посадників, тисяцьких, сотських, старост).

Форма врегулювання конфлікту обов'язково базувалася на взаємних поступках сторін і носила назву «мирова» чи «докончальна», а саме звернення до послуг третіх осіб називалося «рядом».

До рядців сторони зверталися за порадою в вирішенні спору. По дорученню рядці вирішували спір у сумісній дискусії і виносили загальну постанову, яку рекомендували сторонам та схилили своїх довірительів до примирення.

У випадку досягнення згоди в ході «мирового ряду», сторони підписували мирову чи докончальну угоду, укладання якої письмово закріплювалося у так званій рядній грамоті, з чітко визначеною структурою. Зберігаючи послідовність, у рядній грамоті обов'язково були зазначенні прізвища сторін, що уклали ряд, викладені обставини, що передували ряду, містилися посилання на договір по суті спірної справи, відмову від по-

дальших взаємних претензій та відповідальність за порушення ряду, а також посвідчувальна частина, де були вказані імена свідків, рядців, і писця.

Рядними грамотами могли бути посвідчені будь які угоди необхідні для примирення сторін (купівля-продаж, розділ, обмін, викуп), а їх виконання забезпечувалося передбаченими санкціями у вигляді штрафу чи неустойки.

Проводячи порівняння між процедурою «мирового ряду» у Новгородській республіці із сучасною медіацією (посередництвом) звертають на себе увагу ряд аспектів:

По-перше, «мировий ряд» – розглядався як альтернативний спосіб, на ряду із судовим, врегулювання конфліктів та спорів, рішення в результаті якого було обов'язковим для сторін, так само як і сучасна медіація, що являє собою позасудовий порядок вирішення спорів.

По-друге, обов'язкове залучення до врегулювання конфліктів третіх незалежних осіб з обох сторін, що виступають в якості посередників-примирителів: при «мировому ряді» – такими особами були рядці та послухи, при процедурі медіації – це медіатори, посередники.

По-третє, вище зазначені порівнювані процедури засновані на взаємних поступках між сторонами, що стали одними з основоположних засад здійснення останніх.

По четверте, посередниками як в «мировому ряді» так і в медіації спір по суті не вирішувався, а головним завданням проведення такої процедури було схвалення сторін до примирення.

По-п'яте, в результаті проведення «мирового ряду» між сторонами укладалася мирова чи остаточна угода, так само як при медіації, досягнену згоду сторони викладали у мировій угоді.

Як свідчить історичний досвід, практика застосування процедур примирення по прикладу медіації, а саме посередництва мали місце ще в первісно-общинному суспільстві, але на території Русі, а саме у Великому Новгороді вперше з'явилися схожа процедура примирення – «мировий ряд» – лише у XIVст.

Саме «мировий ряд» вдало поєднав у собі основні засади здійснення посередництва і можна сміло запевнити, що саме він став прообразом сучасної медіації – як різновиду позасудового мирного врегулювання спорів та конфліктів шляхом залучення третьої незалежної сторони, медіатора (посередника), що так само як і «добрі люди» чи рядці у XIVст. вирішували на яких умовах мав завершитися спір.